KOMISE EVROPSKÝCH SPOLEČENSTVÍ

V Bruselu dne 15.10.2008
KOM(2008) 641 v konečném znění

ZELENÁ KNIHA

o jakosti zemědělských produktů: normy pro produkty, požadavky na hospodaření a systémy jakosti

ZELENÁ KNIHA

o jakosti zemědělských produktů:
normy pro produkty, požadavky na hospodaření a systémy jakosti

Prostřednictvím této konzultace by Komise chtěla získat názory všech organizací a občanů, kteří se zajímají o jakost zemědělských produktů.

Odpovědi by ráda obdržela od zemědělců a producentů potravin, nevládních organizací, zpracovatelů, maloobchodníků, distributorů, obchodníků, spotřebitelů a orgánů veřejné správy.

Respondenti se mohou vyjádřit k jednotlivým částem nebo k celé zelené knize. Odpovědi je třeba zaslat do středy 31. prosince 2008 na adresu:

AGRI-QUALITY@ec.europa.eu

nebo:

Green Paper 'Quality'
Directorate General for Agriculture and Rural Development
European Commission
B-1049 Bruxelles/1049 Brussels

Příspěvky, které Komise obdrží, budou zveřejněny na internetových stránkách spolu s údaji o jejich autorovi (jméno, město, země)[1]. V případě výslovného nesouhlasu se zveřejněním vašich osobních údajů bude váš příspěvek buď zveřejněn v anonymní formě, nebo k jeho zveřejnění nedojde. Další podrobné informace o webové stránce Komise a o ochraně osobních dat obsahuje „Důležité právní upozornění" na této internetové stránce:

http://www.ec.europa.eu/geninfo/legal_notices_cs.htm

Další informace naleznete na této webové stránce týkající se zelené knihy:

http://ec.europa.eu/agriculture/quality/policy/index_en.htm

[1] S osobními údaji bude Komise zacházet v souladu s nařízením (ES) č. 45/2001 ze dne 18. prosince 2000 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů orgány a institucemi Společenství a o volném pohybu těchto údajů (Úř. věst. L 8, 12.1.2001, s. 1).

OBSAH

Úvod ... 4

Část I: Požadavky na produkci a obchodní normy ... 6

1. Požadavky na hospodaření stanovené EU ... 6

2. Obchodní normy ... 7

2.1. Povinné prvky obchodních norem ... 7

2.2. Vyhrazené údaje v obchodních normách ... 8

2.3. Zjednodušení obchodních norem ... 9

Část II: Specifické systémy jakosti EU ... 11

3. Zeměpisná označení ... 11

3.1. Ochrana a prosazování zeměpisných označení ... 12

3.2. Kritéria pro zápis do rejstříku zeměpisných označení ... 13

3.3. Ochrana zeměpisných označení EU ve třetích zemích ... 14

3.4. Zeměpisná označení u složek ve zpracovaných produktech ... 14

3.5. Původ surovin v produktech s chráněným zeměpisným označením ... 15

3.6. Soudržnost a zjednodušení systémů zeměpisných označení ... 15

4. Zaručené tradiční speciality ... 15

5. Ekologické zemědělství ... 16

6. Politika jakosti zemědělských produktů pro nejvzdálenější regiony ... 17

7. Další systémy EU ... 17

Část III: Systémy certifikace ... 18

8. Systémy certifikace jakosti potravin ... 18

8.1. Účinnost systémů certifikace při uskutečňování politických cílů ... 19

8.2. EU – přehled ... 20

8.3. Snížení zátěže a nákladů ... 20

8.4. Mezinárodní rozměr ... 21

Závěr ... 21

ÚVOD

Protože globalizace narůstá, způsobují zemědělcům v Evropské unii stále větší starosti produkty z rozvíjejících se zemí s nízkými produkčními náklady. U zemědělských komodit i u produktů s přidanou hodnotou sílí konkurence. Tváří v tvář těmto novým výzvám v oblasti obchodu je nejlepší zbraní zemědělců z EU „jakost“. Jakost představuje výhodu EU vzhledem k velmi vysoké úrovni bezpečnosti, kterou v celém potravinovém řetězci zajišťují právní předpisy EU a do níž zemědělci a obecněji producenti investovali. Existují však ještě další aspekty, které mohou jakost v obecnějším slova smyslu zvýšit.

Přinášet jakost znamená uspokojovat očekávání zákazníků. Jakostí zemědělských produktů, kterou se zabývá tato zelená kniha, se rozumí charakteristiky produktu, jako např. způsoby hospodaření používané v zemědělském podniku apod., u kterých zemědělci záleží na tom, aby se o nich více vědělo, a o nichž chce být spotřebitel informován. Jakost představuje důležitou otázku pro každého zemědělce i kupujícího, ať se jedná o komodity vyprodukované podle základních norem, nebo o produkty špičkové jakosti, v nichž Evropa vyniká. Tato zelená kniha se nedotýká otázek jakosti spojených s bezpečností potravin, které již upravují jiná opatření Komise, jako je např. nutriční označování, dobré životní podmínky zvířat atd.

Požadavky trhu a společnosti

V době, kdy jsou ceny komodit vysoké, by neměla být pobídka ke zvyšování objemu produkce využívána jako výmluva pro méně přísné normy. Spotřebitelé si žádají dostupné potraviny, u nichž jakost odpovídá ceně, kterou za ni platí. Kromě ceny však mají spotřebitelé a obchodníci na hodnotu a jakost produktů, které nakupují, i řadu dalších požadavků. Splnit tyto požadavky je pro zemědělce velkým úkolem.

Požadavky trhu jsou různorodé a stále se znásobují. Nejdůležitějšími otázkami v EU jsou hygiena a bezpečnost potravin (v tomto bodě neexistují výjimky), zdraví a výživová hodnota a také společenské požadavky. Spotřebitelé rovněž věnují více pozornosti tomu, jak zemědělství přispívá k udržitelnosti, změně klimatu, zajištění potravin a jejich dostupnosti, biologické rozmanitosti, dobrým životním podmínkám zvířat a nedostatku vody. Jako nejdůležitější uživatel půdy má zemědělství klíčový význam pro územní rozvoj regionů, krajiny a oblastí cenných z hlediska životního prostředí. V neposlední řadě požadují spotřebitelé s rostoucími příjmy v mnohých zemích světa od potravin chuť, tradici a autentičnost a současně uplatňování vyšších norem na dobré životní podmínky zvířat.

Zemědělci EU by neměli na tyto požadavky pohlížet jako na břemeno, ale jako na skutečnou příležitost učinit z nich výhodu – tím, že dodají přesně to, co si spotřebitel žádá, jasně odliší své produkty na trhu a získají za ně vyšší cenu.

Zemědělská politika EU musí podpořit úsilí zemědělců, aby se s výzvou, kterou představuje jakost, vítězně vypořádali. Režimy a právní předpisy EU se o to již snaží, a to zejména dvěma způsoby – opatřeními týkajícími se základních požadavků a opatřeními týkajícími se jakosti.

Opatření týkající se základních požadavků

Právní předpisy EU obsahují několik z celosvětového hlediska nejpřísnějších základních požadavků na produkci, které se týkají bezpečnosti a hygieny, identifikace a složení produktu, ochrany životního prostředí, zdraví rostlin a zvířat, dobrých životních podmínek zvířat, a které tudíž odrážejí jasně a demokraticky vyjádřená přání spotřebitelů a občanů EU.

Opatření a systémy týkající se jakosti přijaté na úrovni EU

Mnozí zemědělci z EU neustále hledají nové a originální způsoby, jak vytvořit nová odbytiště na trzích a jak zvýšit své zisky. Jedná se o:

- produkci „prémiových“ produktů, které nabízejí spotřebiteli něco nad rámec základních požadavků, ať už ve formě zvláštních charakteristik, jako je chuť, původ apod., nebo ve formě způsobu produkce;

- vybudování důvěry u spotřebitelů k systémům jakosti EU a k tvrzením, která producenti připisují svým „prémiovým produktům“;

- pomoc spotřebitelům při výběru nebo při rozhodování, zda zaplatit za konkrétní produkt více;

- ochranu názvů potravinářských produktů, vín a lihovin, které jsou spojeny s místem jejich produkce a *know-how* místních producentů, kvůli jejich charakteristickým vlastnostem či dobrému jménu prostřednictvím **zeměpisných označení**, jako např. „Chablis“, „Prosciutto di Parma“, „Scotch whisky“, „Café de Colombia“, „Sitia Lasithiou Kritis“, „Szegedi szalámi“, „Queso Manchego“ a „Nürnberger Lebkuchen“;

- usměrňování odvětví ekologické produkce stanovením přísných požadavků, protože stále více spotřebitelů upřednostňuje způsoby produkce používané v **ekologickém zemědělství** a vyhledává speciálně potraviny označené ekoznačkou;

- zápis názvů **tradičních** produktů v rámci režimu EU určeného na podporu tradičních potravin a nápojů;

- podporu produktů specifických pro **nejvzdálenější regiony** EU;

- stanovení **obchodních norem** EU v mnoha odvětvích, v nichž se určují zvláštní vlastnosti produktu (jako např. „extra panenský“ u olivového oleje, „I. jakost“ u ovoce a zeleniny a „od slepic ve volném výběhu“ u vajec);

- podporu **systémů certifikace** zřízených veřejnoprávními a soukromoprávními subjekty za účelem lepší informovanosti spotřebitelů v celé EU ohledně způsobů hospodaření a charakteristik produktu.

Zelená kniha

Na základě výše uvedených skutečností rozhodla Komise o zahájení diskuze na téma, jak zajistit nejvhodnější politiku a vytvořit nejvhodnější předpisový rámec na ochranu a podporu jakosti zemědělských produktů, aniž by to vedlo k dalším nákladům nebo zátěži. V první etapě chce zahájit rozsáhlou konzultaci o tom, zda jsou stávající nástroje adekvátní nebo jak by je bylo možno zlepšit a jaké by bylo možno zahájit nové iniciativy.

Část I se zabývá základními požadavky na hospodaření a obchodními normami pro produkty, které EU podporuje, a to včetně norem, které určují zvláštní vlastnosti produktů.

Část II se zabývá stávajícími systémy jakosti vztahujícími se na zeměpisná označení, „zaručené tradiční speciality (ZTS)“, na produkty z nejvzdálenějších regionů a na fungování jednotného trhu s produkty ekologického zemědělství.

Část III se zabývá systémy certifikace, hlavně v soukromém sektoru, které producentům pomáhají informovat kupující a spotřebitele o jejich produktu.

ČÁST I: POŽADAVKY NA PRODUKCI A OBCHODNÍ NORMY

1. POŽADAVKY NA HOSPODAŘENÍ STANOVENÉ EU

Zemědělci v EU musí dodržovat řadu požadavků na hospodaření a veškeré potraviny vyprodukované v EU odpovídají těmto pravidlům. Jejich cílem není jen zajistit splnění hygienických a bezpečnostních požadavků u finálních potravin dodaných na trh, ale rovněž berou v úvahu požadavky společenské (týkající se ekologie, etiky, sociální oblasti apod.).

Pro zemědělce to znamená, že musejí věnovat pozornost výběru a používání pesticidů a hnojiv, respektovat hygienická pravidla, předcházet chorobám zvířat i rostlin, zajistit odborné školení a odpovídající ochranu zemědělským pracovníkům, poskytovat dobré životní podmínky hospodářským zvířatům a chránit životní prostředí.

Pro spotřebitele to znamená, že se mohou spolehnout, že u všech produktů vyprodukovaných v EU byly splněny přijatelné požadavky na produkci, včetně výše uvedených společenských požadavků.

Tyto požadavky na hospodaření neustále reagují na poptávku společnosti a vyvíjejí se. Měly by být důležitou součástí jakosti potravin nabízených k prodeji a aktivem, na které by měli zemědělci vsázet. Je zřejmé, že spotřebitelé zatím nejsou dostatečně informováni o existenci těchto požadavků a o tom, zda byly při produkci potravin dodrženy.

Dodržování mnohých požadavků na hospodaření, které se nevztahují na hygienu a bezpečnost produktů, např. požadavků týkajících se ekologie a dobrých životních podmínek zvířat, však nutně neplatí u dovážených potravin. Proč tomu tak je? Normy týkající se hospodaření, ochrana životního prostředí, dobré životní podmínky zvířat, bezpečnost pracovníků – to vše jsou záležitosti, které řídí vlády zemí, v nichž k zemědělské činnosti dochází. I když tedy může EU trvat na tom, aby dovážené potraviny splňovaly minimální normy pro produkty, zejména pokud jde o hygienu a bezpečnost, a také tak činí, zůstává kontrola způsobů hospodaření používaných při produkci dovážených zemědělských produktů a potravin věcí legislativy v zemi produkce.

Je třeba vytvořit důkladnější spojení mezi požadavky na hospodaření, které jdou nad rámec hygieny a bezpečnosti produktu a které dodržují všichni zemědělci v EU, a výsledným produktem. Pokud by spotřebitelé byli více seznámeni s těmito požadavky na hospodaření a více jim důvěřovali, mohly by se tyto požadavky stát na trhu výhodou.

Toho je však třeba dosáhnout bez vytváření překážek fungování jednotného trhu a narušení hospodářské soutěže.

Otázka 1:

Jakým způsobem by mohla být veřejnost lépe informována o požadavcích a normách, které dodržují zemědělci a které jdou nad rámec hygieny a bezpečnosti produktů?

Jaké by byly výhody a nevýhody

– vytvoření nových systémů EU s jedním nebo několika symboly či logy označujícími dodržování požadavků EU na hospodaření (jiných než hygienických a bezpečnostních)? Mohl by produkt, který nepochází z EU, ale který splňuje požadavky EU na produkci, rovněž využívat takovéhoto systému jakosti EU?

– zavedení povinného označování místa produkce primárních produktů (EU nebo třetí země)?

2. OBCHODNÍ NORMY

Obchodní normy EU jsou právní předpisy, které obsahují definice produktů, minimální normy pro produkty, kategorie produktů a požadavky na jejich označování za účelem informovaní spotřebitelů u celé řady zemědělských produktů a u některých zpracovaných potravin[2]. Měly by pomoci zemědělcům dodávat produkty v takové jakosti, jakou spotřebitel očekává, nezklamat spotřebitele a usnadnit mu srovnávání cen u produktů různé jakosti. Obchodní normy měly nahradit různé normy jednotlivých států, a usnadnit tak obchod v rámci jednotného trhu.

Ne na všechny potraviny se vztahují obchodní normy na úrovni EU. Např. v odvětví plodin na orné půdě (pšenice, kukuřice, zelenina atd.) se s komoditami obchoduje podle oficiálních mezinárodních, státních nebo soukromých norem pro třídění a klasifikaci. Pro produkty prodávané spotřebitelům, na které se nevztahují obchodní normy EU, platí obecná pravidla o ochraně spotřebitele a označování tak, aby nedocházelo k uvedení spotřebitele v omyl.

Některé obchodní normy EU byly zavedeny bez problémů, jiné se ukázaly jako kontroverzní. Přezkoumávání obchodních norem formou právních předpisů EU může být rovněž těžkopádné.

V této zelené knize se Komise zabývá třemi základními otázkami spojenými s obchodními normami: Jakým způsobem by se měly rozvíjet povinné části obchodních norem EU? Bylo by možno rozšířit používání nepovinných údajů (rovněž nazývaných „vyhrazenými“ údaji)? Jaké se nabízejí možnosti pro zjednodušení samotného normotvorného procesu?

2.1. Povinné prvky obchodních norem

Identifikace produktu: Většina obchodních norem EU definuje zemědělské produkty nebo potraviny, na které se vztahuje, způsobem, který jasně stanoví obecná pravidla pro popis

[2] Produkty, na které se vztahují obchodní normy: hovězí a telecí maso, vejce, čerstvé a zpracované ovoce a zelenina, med, chmel, mléko a mléčné výrobky, olivový olej, vepřové maso, drůbež, skopové maso, cukr, víno, kakaové a čokoládové výrobky, kávové a cikorkové extrakty, ovocná šťáva, ovocné džemy, rosoly a marmelády apod., lihoviny, máslo, margarin a směsi.

produktu. Např. výraz „šťáva“ se nemůže použít, pokud byla ovocná šťáva naředěna. Podobně se nemůže použít výraz „mléko“ u sójových nápojů.

Požadavky na hospodaření: V některých případech – např. u čerstvého ovoce a zeleniny nebo drůbežího masa – stanoví obchodní normy naprosto jednoznačné požadavky na „řádnou a uspokojivou obchodní“ jakost, které jsou předpokladem pro jejich prodej spotřebitelům. Čerstvé ovoce a zelenina nesmějí být prodávány spotřebitelům, pokud jsou zkažené nebo shnilé, poškozené, špinavé, napadené škůdci, nedostatečně vyvinuté nebo v případě ovoce nedozrálé. Mezi tyto požadavky patří také požadavky na minimální velikost (která určuje zralost). Díky tomu může být jedlé ovoce a zelenina (tj. bezpečné ke konzumaci) vyřazeno z trhu s čerstvými produkty a buď použito ke zpracování, nebo zničeno.

Třídění podle jakosti a velikosti: Některé obchodní normy obsahují povinné klasifikační systémy. Původně byly zavedeny z důvodů transparentnosti trhu a měly umožnit kupujícím srovnání cen známých tříd nebo kategorií produktů. Jatečně upravená těla drůbeže a jejich části musí být zařazeny do třídy A nebo třídy B podle kritérií jakosti, např. podle formálního popisu tvaru a formy jatečně upraveného těla a jeho poškození. Vejce musejí být roztříděna do čtyř tříd podle velikosti – „XL“, „L“, „M“ a „S“ – a dále podle metody chovu: „v klecích“, „v halách“, „ve volném výběhu“ nebo „ekologické zemědělství“. Podobně musí být roztříděny některé druhy ovoce a zeleniny jako „výběrová“ jakost, „I. jakost“ nebo „II. jakost“. To znamená, že před uvedením do prodeje musí být takto roztříděno všechno ovoce.

Pro povinné aspekty obchodních norem je rozhodující, zda je pravidlo nezbytné pro dosažení příslušných politických cílů, zda jsou administrativní náklady přiměřené a zda nemá jeho použití neočekávané důsledky, jako např. zda nebrání uvádění inovativních nebo neběžných produktů na trh či zničení poživatelných produktů.

Otázka 2:

Jakým způsobem ovlivňuje definování produktu v obchodních normách EU spotřebitele, obchodníky a producenty? Jaké jsou výhody a nevýhody?

Měl by být povolen maloobchodní prodej produktů, které sice splňují hygienické a bezpečnostní požadavky, ale z estetických nebo podobných důvodů nedodržují obchodní normy? Pokud ano, měly by být u takových produktů vyžadovány nějaké zvláštní informace pro spotřebitele?

Mělo by být povinné třídění podle jakosti a velikosti změněno na nepovinné ve formě „nepovinných vyhrazených údajů“ (viz dále oddíl 2.2)?

2.2. Vyhrazené údaje v obchodních normách

Nepovinné vyhrazené údaje jsou definovány v právních předpisech. Jejich prostřednictvím je kupující informován, že daný produkt odpovídá stanovenému způsobu hospodaření nebo charakteristice. Účelem vyhrazených údajů v obchodních normách je poskytnout spotřebiteli užitečné, přesné a odborné informace. Vyhrazené údaje by rovněž měly pomoci zemědělcům při stanovování charakteristik nebo způsobů hospodaření s přidanou hodnotou, a tak zajistit finanční návratnost dodatečných výrobních nákladů.

Nepovinné vyhrazené údaje se rovněž používají při určování kategorií nebo jakosti produktu. Produkt však může být prodáván, aniž by byly použity tyto nepovinné údaje, např. v těchto případech:

– podle obchodních norem pro drůbeží maso je používání nepovinných údajů „krmena (čím)“, „extenzivní chov ve vnitřních prostorách“, „ve volném výběhu“ nebo „tradičně ve volném výběhu“ omezeno na produkt, který byl vyprodukován za použití stanovených metod;

– údaj „extrahování za studena“ může být použit pouze u panenského a extra panenského olivového oleje, který prošel stanoveným procesem – tento údaj však nemusí být použit.

Vyhrazené údaje, které mohou být použity nepovinně, mohou případně zahrnovat pevně stanovené definice, což zemědělcům umožní informovat o zvláštních vlastnostech produktu a o způsobech hospodaření.

Na druhé straně používají ti zemědělci a prvovýrobci potravin v různých odvětvích zemědělství, kteří chtějí spotřebitele informovat o použití konkrétní metody hospodaření, často slova jako „selský“, „horský“, „nízkouhlíkový“, „přírodní“ apod. Tyto popisné údaje lze použít, pokud odpovídají platné vnitrostátní definici a splňují obecnou normu neuvádět spotřebitele v omyl. Díky těmto údajům a způsobům hospodaření, které se za nimi skrývají, jsou produkty atraktivnější. Proto mohou být spotřebitelé uvedeni v omyl, pokud jsou například slova svědčící o používání extenzivních metod hospodaření použita u produktu, který však pochází z intenzivního zemědělství. V současné době se objevila řada nejrůznějších označení potvrzujících použití způsobů hospodaření, které snižují dopad na změnu klimatu, což vedlo k určitým zmatkům. Proto bude zřejmě třeba definovat tyto údaje o hospodaření v jednotlivých odvětvích na úrovni EU.

Otázka 3:

Do jaké míry je nezbytné definovat „nepovinné vyhrazené údaje“ v obchodních normách na úrovni EU?

Měla by EU definovat obecně vyhrazené údaje popisující způsoby hospodaření v jednotlivých odvětvích, jako např. „horský produkt“, „selský“ nebo „nízkouhlíkový“?

2.3. Zjednodušení obchodních norem

Aby bylo možno vypracovat obchodní normy EU obecně, je třeba prozkoumat způsoby, jak zjednodušit vytváření pravidel, a to buď v rámci Komise, nebo postoupením tohoto úkolu jiným orgánům, nebo odkazem na mezinárodní normy.

Při zjednodušování je také třeba vzít do úvahy administrativní břemeno pro veřejnoprávní orgány a pro zúčastněné strany. Povinné třídění ovoce a zeleniny (např. podle velikosti) znamená náklady pro producenty a vyžaduje kontrolu veřejnoprávními orgány.

Mnoho obchodních norem EU vychází z norem schválených na mezinárodní úrovni v *Codex Alimentarius* nebo v *Evropské hospodářské komisi OSN* (EHK OSN). Pokud jsou relevantní, používají se tyto mezinárodní normy jako základ pro obchodní normy EU. V případě plodin na orné půdě, pro které obchodní normy EU neexistují, odkazují na mezinárodní normy vnitrostátní normy nebo soukromí obchodníci tyto mezinárodní normy přímo používají, na rozdíl od povinných norem EU, které jsou používány pro některé druhy ovoce a zeleniny. EU

rovněž přispívá k vypracovávání mezinárodních norem a normy EU jsou někdy využívány jako základ pro mezinárodní normy.

Vzhledem ke změnám poptávky a vyvíjejícím se technologiím mohou obchodní normy částečně zastarat a potřebují být upraveny a aktualizovány. Obecně řečeno, existují dva způsoby, jak dosáhnout cíle.

Samoregulace

Vytvářením a sledováním obchodních norem, včetně definování produktu, třídění produktu a vyhrazených údajů mohou být pověřeny hospodářské subjekty v dotyčném odvětví. Pokud existují mezinárodní normy, mohou je producenti a obchodníci při obchodních transakcích jednoduše používat.

Obchodníci a podnikatelé v konkrétním odvětví mohou sami převzít iniciativu a připravit referenční normy nebo pravidla správné praxe. Tomuto procesu se říká samoregulace. Administrativní náklady na veřejnoprávní prosazování jsou nízké, neboť všechny spory se řeší mezi zúčastněnými stranami, např. arbitráží. Naproti tomu u norem, za jejichž dodržování jsou zodpovědné veřejnoprávní orgány, vznikají náklady za inspekce a kontroly, případně i za soudní řízení.

Výhodou samoregulace je, že politiku vytváří, provádějí a prosazují odborníci z praxe, kteří mají blízko k tomu, co se na trhu skutečně odehrává. Postupy při navrhování norem mohou být jednodušší a dovolovat více flexibility a rychlejší přizpůsobení v dynamickém prostředí trhu. Současně platí technické předpisy pouze pro ty podniky, které se zavázaly je dodržovat (dohody „*inter pares*“ neboli mezi signatáři).

Příklady samoregulace můžeme najít v obchodování s brambory či v odvětví ovocných šťáv.

Zjednodušená právní úprava EU

Jiným způsobem, jak aktualizovat obchodní normy, je zjednodušit proces schvalování a revize obchodních norem EU prostřednictvím společné regulace, přímým odkazem na mezinárodní normy a případně použitím nepovinných režimů.

– Společná regulace je proces, při němž určitý legislativní akt Společenství pověří dosažením jasně definovaných cílů zainteresované strany uznávané v dané oblasti. U obchodních norem by se zákonodárce soustředil na zásadní aspekty právního aktu, zatímco od zástupců jednotlivých zúčastněných stran by se na základě jejich zkušeností vyžadovalo doplnění legislativy a definování technických údajů a specifikací.

– Právní předpisy EU by mohly jednoduše odkazovat na mezinárodně schválené normy. Normotvorný proces EU by tak nebyl u obchodních norem nezbytně zapotřebí. Mezinárodní normy se však obvykle přijímají pouze v několika jazycích a zcela jistě jen v málo úředních jazycích EU.

– A konečně, podstatná část stávajících pravidel by se dala zjednodušit a zefektivnit např. prostřednictvím důkladného přezkumu (viz diskuze výše o různých aspektech obchodních norem, zejména „vyhrazených údajích“) a navržením nového, harmonizovaného rámce pro obchodní normy, jako je tomu nyní v případě odvětví ovoce a zeleniny.

Otázka 4:

Do jaké míry by mohlo být navrhování, provádění a kontrola obchodních norem (nebo jejich částí) ponecháno na samoregulaci?

Pokud by obchodní normy (nebo jejich části) nadále upravovaly právní předpisy EU, jaké by byly výhody a nevýhody, včetně administrativní zátěže:

– při použití společné regulace?
– při odkazování na mezinárodní normy?
– při zachování současného legislativního přístupu (s maximálním možným zjednodušením)?

ČÁST II: SPECIFICKÉ SYSTÉMY JAKOSTI EU

Za účelem podpory zeměpisných označení, ekologického zemědělství, tradičních specialit a produktů z nejvzdálenějších regionů EU byly vypracovány čtyři specifické systémy jakosti EU. Tyto systémy spotřebitele seznamují s produkty, které mají specifické jakostní znaky vyplývající z jejich zvláštního původu a/nebo ze způsobu hospodaření. Aby se mohl spotřebitel spolehnout na to, že údaje na etiketě jsou pravdivé, sledují dodržování specifikací veřejnoprávní orgány nebo soukromé certifikační orgány. Zemědělci produkující pravé produkty jsou chráněni před tím, aby byly pod chráněným názvem prodávány za nižší cenu napodobeniny jejich produktů. Mělo by jim proto mít možnost požadovat za svou péči a úsilí navíc vyšší ceny.

Tyto čtyři systémy by měly odpovídat na konkrétní poptávku na trhu po produktech s těmito zvláštními jakostními znaky. Zelená kniha si klade za cíl podrobně prozkoumat různé aspekty těchto systémů a rovněž potenciál dalších systémů EU.

3. ZEMĚPISNÁ OZNAČENÍ

„Zeměpisným označením“ se rozumí název, který popisuje zemědělský produkt nebo potravinu, které vděčí za své charakteristické znaky nebo za svou pověst zeměpisné oblasti, z níž pocházejí. Mnoho spotřebitelů v EU a stále více spotřebitelů v celém světě, kteří mají zájem o kvalitní produkty, bude vyhledávat pravé produkty z konkrétní zeměpisné oblasti a bude ochotno za ně platit vyšší cenu. Pro zemědělce a producenty se může stát zeměpisné označení důležitým zdrojem zisku a zajištění a rovněž uspokojení a hrdosti, že produkují kvalitní produkty, které jsou součástí evropského dědictví.

To vysvětluje, proč EU vytvořila rejstříky zeměpisných označení pro zemědělské produkty a potraviny, vína a lihoviny, které by měly v případě příslušných názvů usnadnit ochranu duševního vlastnictví. „Zeměpisné označení“ zahrnuje jednak „chráněné označení původu (CHOP)“ a jednak „chráněné zeměpisné označení (CHZO)“. Aby mohl být název zapsán jako CHOP, musí všechny fáze produkce[3] proběhnout v dané zeměpisné oblasti a vlastnosti produktu musí výlučně nebo v podstatné míře vycházet z jeho zeměpisného původu. Aby

[3] Např. získávání surovin; čištění a třídění; zpracování; dozrávání; příprava finálního produktu atd.

mohl být název zapsán jako CHZO, musí se alespoň jedna fáze produkce uskutečnit v dané oblasti a spojení s dotyčnou oblastí může být odůvodněno zvláštní jakostí, pověstí nebo jinou vlastností spojenou s touto zeměpisnou oblastí.

Systém zeměpisných označení EU je samozřejmě otevřen pro producenty ze třetích zemí.

3.1. Ochrana a prosazování zeměpisných označení

Ochrana

Zápis do rejstříku zeměpisných označení poskytuje ochranu duševního vlastnictví a opravňuje producenty a jiné subjekty obchodující s originálním produktem používat název zapsaný v rejstříku. Název zapsaný v rejstříku nesmí být používán pro podobné produkty, a to ani v případě, že jej doprovázejí výrazy „podobný“, „na způsob“, „typu“ nebo výrazy, které název připomínají, nebo jej používají při překladu.

Zápis do rejstříku a ochrana zeměpisného označení mohou vést ke konfliktu se stávajícími uživateli (či potenciálními uživateli) názvu, např. s držiteli ochranné známky nebo uživateli názvů rostlinných odrůd a zvířecích plemen, které obsahují zeměpisné označení. Někteří uživatelé tvrdí, že název je užíván v obecném smyslu, neboť název, který je obecný, nemůže být zapsán do rejstříku jako zeměpisné označení. Existují právní ustanovení, která se snaží řešit tyto sporné body, a otázku obecného statusu do značné míry vysvětluje Evropský soudní dvůr.

V zájmu lepšího označování produktů s chráněným zeměpisným označením vytvořila EU symboly, které se používají u produktů uváděných na trh pod názvem zapsaným do rejstříku.

Prosazování

Kontroly, zda zemědělci dodržují specifikace produktu, provádějí veřejnoprávní orgány nebo soukromé certifikační orgány. U vína a lihovin a jako součást úřední kontroly dodržování práva EU v oblasti potravin u dalších produktů provádějí kromě toho členské státy administrativní kontroly užívání názvů produktů zapsaných do rejstříku v distribuci a v maloobchodě na základě zvláštních právních předpisů.

Kontroly zeměpisného označení prováděné veřejnoprávními orgány rozlišují tento nástroj od ochrany ochranné známky. Ochranné známky jsou nástrojem práva soukromého. Jejich vlastník musí případně ochrannou známku obhájit podáním soukromé žaloby.

Otázka 5:

Je třeba vysvětlit nebo upravit některé aspekty předpisů stanovujících práva uživatelů zeměpisných označení a jiných uživatelů (či potenciálních uživatelů) nějakého názvu?

Jaká kritéria by měla být použita pro určení, zda se jedná o obecný název?

Jsou třeba změny v systému zeměpisných označení ohledně:

– míry ochrany?

– prosazování ochrany?

– zemědělských produktů a potravin, na které se označení vztahují?

Mělo by být aktivněji podporováno použití alternativních nástrojů, např. ochrany ochranné známky?

3.2. Kritéria pro zápis do rejstříku zeměpisných označení

Je podstatné, aby zápisy do rejstříku splňovaly očekávání spotřebitele ohledně jakostních produktů, a zachovávaly tak důvěru v systém zeměpisných označení. Celkem je v rejstříku zapsáno, případně se právě posuzuje, přibližně 3 000 zeměpisných označení pro vína, lihoviny a zemědělské produkty a potraviny. Mnoho žádostí, které byly nyní předloženy, se týká produktů prodávaných hlavně na místních či regionálních trzích. U některých názvů zpracovaných potravin se spojení mezi místem a výrobou zakládá spíše na zpracování než na pěstování složek a na pověsti vázané na produkt. Suroviny tudíž mohou pocházet z jiné oblasti, což by nemuselo odpovídat očekáváním spotřebitele.

U mnohých produktů nespočívá jakost a pověst výlučně ve faktorech spojených s původem a/nebo s *know-how* místních producentů. K jakosti produktu a ke splnění očekávání spotřebitelů mohou rovněž významnou měrou přispět kritéria udržitelnosti, např.:

– význam produktu pro místní hospodářství dané oblasti,

– udržitelnost zemědělských metod z hlediska životního prostředí,

– hospodářská životaschopnost produktu a jeho vývozní potenciál,

– požadavek, že všechny suroviny musejí pocházet z okolí oblasti, kde je výrobek zpracováván (u zpracovaných potravinářských výrobků).

Otázka 6:

Měla by být zavedena další kritéria omezující počet žádostí o zápis do rejstříku zeměpisných označení? Měla by být zpřísněna zejména kritéria pro chráněná zeměpisná označení – na rozdíl od chráněných označení původu – aby se zdůraznilo spojení mezi produktem a zeměpisnou oblastí?

Měly by se ve specifikacích uvádět zvláštní udržitelnost a další kritéria, ať už jsou skutečně spojena s původem, či nikoli? Jaké by byly výhody a nevýhody?

3.3. Ochrana zeměpisných označení EU ve třetích zemích

Některá zeměpisná označení mají výrazný exportní potenciál pro trhy se špičkovými produkty. Pokud spotřebitel hledá jakostní produkty, mohou uplatnit vývozci z EU svoji silnou stránku. Úspěšná zeměpisná označení se však mohou stát cílem pokusů o jejich napodobování nebo neoprávněné přisvojení. Zeměpisným označením EU je třeba poskytnout právní ochranu, aby se povzbudili vývozci z EU při uvádění jejich jakostních produktů na trh mimo EU a na ochranu jejich investic.

Některé země mimo EU mají specifické systémy ochrany zeměpisných označení, jiné používají k tomuto účelu známkové právo, právní předpisy pro označování nebo kombinaci různých právních nástrojů.

Zeměpisná označení jsou chráněna v rámci různých multilaterálních dohod. Evropská unie uzavřela několik bilaterálních dohod, zejména v odvětví vína. Snaží se o zdokonalení ochrany a zápisů do rejstříku na multilaterální úrovni (WTO) a prostřednictvím sjednávání velkého počtu bilaterálních dohod pro všechny zemědělské produkty. V bilaterálních dohodách se prosazuje snaha zajistit ochranu pro celý seznam zeměpisných označení EU. Protože se však mnohá z 3 000 chráněných zeměpisných označení v EU vztahují na produkty prodávané hlavně na místní nebo regionální úrovni, nabízí se otázka, zda pokračovat v úsilí o mezinárodní ochranu všech těchto názvů.

Otázka 7:

Jakým problémům čelí uživatelé zeměpisných označení, když se snaží o ochranu v zemích mimo EU?

Co by měla EU podniknout pro co nejúčinnější ochranu zeměpisných označení ve třetích zemích?

3.4. Zeměpisná označení u složek ve zpracovaných produktech

Etikety na zpracovaných nebo připravených produktech často obsahují důležité složky. Pokud se na složku vztahuje chráněné označení původu (CHOP) nebo chráněné zeměpisné označení (CHZO), může producent zpracovaného produktu chtít upozornit na tuto složku použitím názvu zapsaného v rejstříku. Producenti složky však mohou mít proti použití názvu zapsaného v rejstříku při uvádění zpracovaného produktu na trh námitky.

Všeobecná pravidla o informování spotřebitelů obsahují ustanovení týkající se způsobu, jakým je možno uvádět tyto složky, aniž by byl spotřebitel uveden v omyl. Pokud je například určitá složka uvedena na obchodním označení, musí být v seznamu složek uvedeno procentní množství této složky.

Otázka 8:

Vyskytly se nějaké problémy při uvádění složek s CHZO nebo CHOP použitých ve zpracovaných nebo připravených potravinách?

3.5. Původ surovin v produktech s chráněným zeměpisným označením

Aby byla dodržena definice CHZO, stačí, aby v oblasti, která dává název produktu, proběhla pouze jedna fáze produkce. U mnohých CHZO (a některých CHOP) zpracovaných produktů jsou suroviny získávány mimo dotyčnou oblast. Někteří spotřebitelé se mohou domnívat, že suroviny pocházejí z dané oblasti, zatímco jiní mohou očekávat, že specializovaní producenti v dané zeměpisné oblasti vybírají suroviny nejlepší jakosti bez ohledu na jejich původ. Očekávání spotřebitelů se mohou také lišit v závislosti na druhu produktu.

Otázka 9:

Jaké jsou výhody a nevýhody určování původu surovin v případě, že pocházejí odjinud než z místa zeměpisného označení?

3.6. Soudržnost a zjednodušení systémů zeměpisných označení

V současné době existují v Evropské unii tři systémy zápisu do rejstříku a ochrany zemědělských zeměpisných označení: jeden pro zemědělské produkty a potraviny, jeden pro lihoviny a jeden pro víno. Vyplývá to částečně ze specifických vlastností dotyčných produktů a z postupného zavádění ochranných systémů pro jednotlivé typy produktů.

Všechny tři systémy jsou založeny na podobném základě – druhu ochrany, definici, správním vynucování, vztahu s ochrannými známkami, pravidle koexistence s homonymními označeními, vytvoření rejstříku a úloze specifikace produktu –existují však procedurální a jiné rozdíly vyplývající ze specifických požadavků na jednotlivé druhy produktů. Pro vína a zemědělské produkty jsou například k dispozici jak nástroje CHOP, tak CHZO, ale u lihovin lze zapsat do rejstříku pouze CHZO.

Otázka 10:

Měly by být tyto tři systémy ochrany zeměpisných označení EU zjednodušeny a harmonizovány a pokud ano, do jaké míry? Nebo by se měly nadále rozvíjet jako samostatné nástroje registrace?

4. ZARUČENÉ TRADIČNÍ SPECIALITY

„Zaručenými tradičními specialitami“ (ZTS) se rozumí názvy zemědělských produktů nebo potravin, které jsou produkovány za použití tradičních surovin nebo tradičními způsoby produkce nebo které mají tradiční složení. Systém se vztahuje na zemědělské produkty určené k lidské spotřebě a na řadu potravin, jako např. pivo, cukrovinky, těstoviny, předvařené pokrmy, polévky, zmrzliny a sorbety.

Od zavedení systému v roce 1992 bylo do rejstříku zapsáno pouze 20 ZTS. Přibližně 30 názvů produktů na zápis do rejstříku čeká. I kdyby byly do rejstříku zapsány všechny, jedná se pořád o velmi nízký počet. Jen málo z názvů zapsaných do rejstříku má význam z ekonomického hlediska.

Ve většině případů slouží zápis pouze k určení tradiční formy produktu; produkty, které nejsou produkovány tradičně, mohou nadále daný název používat. Více než dvě třetiny žadatelů se rozhodlo pro tento typ zápisu – *bez* ochrany názvu. Alternativně může být název zapsán do rejstříku výlučně a v takovém případě jej lze používat pouze pro popis produktu

získaného v souladu se specifikací bez ohledu na to, zda je označen jako „zaručená tradiční specialita“, zkratkou „ZTS“ nebo logem EU. To ukazuje, že většina zápisů ZTS do rejstříku slouží pouze k určení tradičního produktu, a nikoli k ochraně názvu.

Každý producent, který umožní provést předepsané kontroly, může v rámci tohoto systému produkovat a uvádět na trh tradiční produkt. Zdá se však, že výhod tohoto ustanovení v nařízení o ZTS využívá jen málo hospodářských subjektů mimo zemi, kde byla podána původní žádost o zápis.

Otázka 11:

Existuje vzhledem k malému využívání systému ZTS nějaký lepší způsob určování a podpory tradičních specialit?

5. EKOLOGICKÉ ZEMĚDĚLSTVÍ

Poptávka spotřebitelů po potravinách produkovaných ekologickým způsobem v posledních letech neustále vzrůstá, přičemž nárůst poptávky převyšuje nárůst nabídky. Zemědělci a spotřebitelé se spoléhají na to, že integrita ekologického systému zajistí, že produkt je produkován v souladu s tvrzeními. Pro udržení důvěry v systém a pro zdůvodnění vyšších cen jsou nezbytně nutné kontroly, které provádějí veřejnoprávní orgány nebo certifikační orgány.

Trh s ekologickými potravinami je v EU nadále rozdělen na trhy jednotlivých států. Supermarkety v členských státech mají tendenci mít na skladě produkty certifikované národními certifikačními orgány bez ohledu na skutečnost, že všechny fungují na základě společné normy EU o ekologickém zemědělství. Před EU tedy stojí úkol – vytvořit fungující vnitřní trh s ekologickými produkty, aniž by došlo ke ztrátě či zpochybnění jejich pověsti a důvěryhodnosti ekoznačky.

Evropská unie používá od roku 1991 normu stanovující pravidla ekologického zemědělství pro evropské producenty a zpracovatele a pro vývozce ze třetích zemí, kteří chtějí uvést na trh EU ekologické produkty. Norma EU vychází z pravidel o ekologickém zemědělství stanovených v mezinárodní normě přijaté v *Codex Alimentarius*, což usnadňuje uznávání ekologických produktů z EU vyvážených do jiných zemí.

Strategické a politické cíle pro odvětví ekologického zemědělství byly schváleny v roce 2004 a uvedeny v *Evropském akčním plánu pro potraviny pocházející z ekologického zemědělství a pro ekologické zemědělství.* Nejdůležitější výsledek z hlediska právních předpisů představuje nové nařízení o ekologickém zemědělství přijaté v červnu roku 2007. Vzhledem k tomu, že tento nový právní předpis byl přijat teprve nedávno, by se Komise chtěla v konzultacích zaměřit spíše na to, jak trh s ekologickými produkty funguje, než na politické podrobnosti uvedené v tomto právním aktu.

Otázka 12:

Jaké faktory by mohly bránit rozvoji jednotného trhu EU s ekologickými produkty? Jakým způsobem by se dalo zlepšit fungování jednotného trhu EU s ekologickými produkty?

6. POLITIKA JAKOSTI ZEMĚDĚLSKÝCH PRODUKTŮ PRO NEJVZDÁLENĚJŠÍ REGIONY

Právní předpisy týkající se specifických opatření pro zemědělství v nejvzdálenějších regionech[4] EU stanoví zavedení obrazového symbolu, který má zlepšit povědomí o jakostních zemědělských produktech, nezpracovaných i zpracovaných, typických pro nejvzdálenější regiony a zvýšit jejich spotřebu. Použití symbolu sledují subjekty jmenované státními orgány a podmínky pro jeho použití vypracovávají příslušné oborové organizace. Zemědělské produkty, pro které může být symbol použit, musejí splňovat požadavky uvedené formou odkazu na předpisy EU nebo na mezinárodní normy, pokud takové předpisy EU neexistují.

Na návrh reprezentativní oborové organizace mohou být případně pro produkty z nejvzdálenějších regionů přijaty doplňující specifické požadavky. Doposud tuto možnost využívali producenti ve španělských a francouzských nejvzdálenějších regionech (např. pro ananas, banány, melouny a jiné exotické ovoce pocházející z Guadeloupe, Martiniku a Réunionu a pro banány, rajčata, okurky a další ovoce a zeleninu, květiny a víno pocházející z Kanárských ostrovů).

Tyto iniciativy by měly motivovat zemědělce k dodržování požadavků na jakost u jejich produktů a ke zvyšování hodnoty místní produkce v regionech, které jsou znevýhodněny svojí vzdáleností od evropské pevniny, svojí izolovaností a těžkými zeměpisnými a meteorologickými podmínkami. Obrazový symbol a s ním spojené požadavky na produkci by tak měly přispět k vyšší konkurenceschopnosti zemědělského odvětví na místním i vnějším trhu.

Otázka 13:

Do jaké míry zvyšuje použití obrazového symbolu pro nejvzdálenější regiony EU povědomí o produktech, které z těchto regionů pocházejí?

Jakým způsobem by se měly tyto iniciativy dále vyvíjet, aby se zvýšilo množství jakostních zemědělských produktů pocházejících z nejvzdálenějších regionů?

7. DALŠÍ SYSTÉMY EU

Současné systémy jakosti EU se vztahují na zeměpisný původ, tradiční produkty, produkty z určitých regionů a ekologické zemědělství a představují základní kámen politiky EU zabývající se jakostí. Existuje řada kandidátů na další systémy EU, včetně produktů z oblastí s vysokou přírodní hodnotou nebo z horských oblastí, dobrých životních podmínek zvířat[5], označení původu EU a rozšíření systému *ekoznačky* na zpracované zemědělské produkty. Rovněž by bylo možné podpořit inovaci.

Každý nový systém jakosti na úrovni EU musí odpovídat politickým potřebám EU, které nemohou naplnit odpovídajícím způsobem národní nebo soukromé systémy či jich nelze

---

4 Francouzské zámořské departementy Guyana, Martinik, Guadeloupe a Réunion, španělské Kanárské ostrovy a portugalské Azory a Madeira.

5 http://www.welfarequality.net/everyone: Welfare Quality® je projekt financovaný Evropskou komisí. Jde o projekt integrovaný do šestého rámcového programu. Výzkumný program se zaměřuje na vypracování evropských norem pro posuzování dobrých životních podmínek zvířat v hospodářstvích, vytvoření informačních systémů týkajících se produktů a vypracování praktických strategií pro zlepšování životních podmínek zvířat.

dosáhnout jiným nástrojem. Při *kontrole stavu reformy* společné zemědělské politiky byly zdůrazněno, že za úkoly nejvyšší priority je považováno řešení problémů spojených se změnou klimatu, zachováním biologické rozmanitosti a využíváním vodních zdrojů.

Budou-li potřebné další právní předpisy, chtěla by Komise prověřit případné nové systémy, nebo zda by v některých případech stačilo vypracovat soubor pokynů.

Povinné systémy by mohly být výhodnější zejména pro složitost právní a vědecké problematiky (např. dobré životní podmínky zvířat). V jiných případech by mohly postačovat nepovinné systémy, které by měly vlastníkům systému pomáhat při vytváření a zdokonalování systémů.

V souladu se zásadami politiky zlepšení právní úpravy je třeba vzít v úvahu administrativní zátěž pro zemědělce a jiné zúčastněné subjekty, jakož i pro správní orgány členských států a Komisi.

Otázka 14:

Existují nějaké aktuální otázky, pro jejichž řešení nejsou stávající systémy a současná úprava přiměřené a které by si vyžadovaly řešení na úrovni systému EU?

Měla by Komise uvažovat o zavedení povinných systémů v určitých případech – např. z důvodů právní a vědecké náročnosti nebo tam, kde je třeba zajistit vyšší míru přijetí ze strany spotřebitele?

Pokud ano, jakým způsobem by bylo možno co nejvíce odlehčit administrativní zátěž pro zúčastněné strany a veřejnoprávní subjekty?

ČÁST III: SYSTÉMY CERTIFIKACE

8. SYSTÉMY CERTIFIKACE JAKOSTI POTRAVIN

V posledních letech bylo možno v jednotlivých státech zaznamenat výrazný nárůst počtu systémů certifikace jakosti potravin. Maloobchodníkům to přináší možnost reagovat na měnící se poptávku ze strany spotřebitele a dodávat spotřebitelům produkty specifické jakosti, ať už ve formě vlastností produktu, nebo ve formě způsobů produkce. Pro spotřebitele znamená skutečnost, že se systémy opírají o certifikaci, další záruku, že mohou důvěřovat údajům uvedeným na etiketě. Pro zemědělce to představuje určité náklady a současně příležitost, jak spotřebitele seznámit s vlastnostmi produktu.

Systémy certifikace v EU sahají od dodržování povinných norem produkce až po doplňující požadavky týkající se ochrany životního prostředí, dobrých životních podmínek zvířat, organoleptických vlastností, pracovních podmínek, poctivého obchodování, obav ze změn klimatu, etických, náboženských nebo kulturních otázek, způsobu hospodaření a původu.

Potravinářský průmysl a maloobchodníci se mohou spolehnout na certifikaci jakosti, která poskytuje další záruky vztahující se na dodávané produkty. Tím vzniká právní jistota, že zemědělci dodržují správné normy, a upevňuje se dobré jméno maloobchodníka.

V souvislosti se znásobením počtu systémů a označení v posledních letech se však objevily obavy týkající se transparentnosti požadavků systémů, důvěryhodnosti uváděných tvrzení a jejich možného účinku na korektní obchodní vztahy.

Komise by v rámci této konzultace chtěla získat názory ohledně fungování těchto většinou soukromých systémů a jejich dopadu na zemědělce v EU i mimo EU, včetně rozvojových zemí.

8.1. Účinnost systémů certifikace při uskutečňování politických cílů

Velcí maloobchodníci mohou využívat systémů certifikace jako určitého způsobu, jak zajistit či prosadit, aby byly dodržovány některé podmínky týkající se produkce a dodávek. Prudký nárůst počtu systémů v posledních letech odráží skutečnost, že maloobchodníci zvažují požadavky spotřebitelů na větší informovanost o potravinách, které nakupují. Hlavní obavy mnoha spotřebitelů se týkají hygieny a bezpečnosti a rovněž ceny. Spotřebitele vyhledávající kvalitní produkty, které mají speciální vlastnosti nebo u kterých jsou použity speciální zemědělské způsoby, vedou k vyhledávání inovací tyto důvody:

- přání znovu navázat spojení se zemědělstvím a upřednostňovat místní a sezonní produkty z takových zemědělských systémů, které chrání přírodu a obohacují společnost;
- ekologické obavy týkající se boje proti změně klimatu, účinnějšího hospodaření s přírodními zdroji (např. vodou a půdou) a zachování biologické rozmanitosti;
- podpora výživových hodnot potravin;
- společenské obavy: značka Fair Trade je příkladem systému založeného na strategickém úmyslu pomoci producentům a pracovníkům (hlavně v rozvojových zemích), aby se dostali z pozice hospodářské a sociální nejistoty do pozice jistoty a hospodářské soběstačnosti;
- dobré životní podmínky zvířat: soukromé systémy podporované skupinami bojujícími o dobré životní podmínky zvířat a zemědělci, kteří spolupracují s maloobchodníky a vědeckou obcí. Tyto systémy zaměřené na dobré životní podmínky zvířat zpravidla osvědčují, že pro uvádění na trh jsou dodržovány přísnější požadavky než stanovené minimální požadavky.

Tyto politické impulsy mohou alespoň částečně vysvětlit, proč se objevilo obrovské množství nejrůznějších systémů certifikace. Vytvoření a využívání nějakého systému certifikace však někdy závisí na tom, zda existuje poptávka na trhu.

Systémy, které zajišťují soulad se platnými právními předpisy, jsou považovány za „základní systémy“. Tyto systémy nejsou doplněny o speciální požadavky jakosti, ale přejímají základní požadavky předpisů, podrobně je pro účely hospodářských subjektů rozpracovávají (např. vyžadují vedení doplňujících záznamů) a provádějí kontroly, aby zajistily jejich dodržování. Takovýto systém se pak využívá k propagaci „certifikované“ nebo „zaručené“ produkci, která splňuje příslušnou normu, např. hygienickou apod. Tyto systémy fungují často na úrovni obchodování mezi podniky, protože podniku zajišťují, že byly u dodávaného produktu dodrženy příslušné normy a požadavky. Mohou být vytvářeny za účelem ochrany dobrého jména určitého podniku a snížení možného rizika a následků vyplývajících z jeho odpovědnosti. V současné době není koncový spotřebitel informován o tom, zda určitý produkt respektuje tyto základní systémy.

Otázka 15:

Do jaké míry může systém certifikace jakosti produktů splňovat hlavní společenské požadavky na vlastnosti produktu a způsoby hospodaření?

Do jaké míry existuje riziko, že budou spotřebitelé uvedeni v omyl systémy certifikace, které ujišťují o dodržování základních právních předpisů?

S jakými náklady a výhodami musí zemědělci a jiní producenti potravin (často malé a střední podniky) počítat, zapojí-li se do systému certifikace?

Mělo by se více podporovat aktivní zapojení organizací producentů?

8.2. EU – přehled

Vzhledem ke značné různorodosti systémů certifikace je i právní rámec upravující jejich užívání velmi složitý a zasahuje do různých oblastí politiky. Na systémy certifikace se vztahují některá omezení, jmenovitě:

- pravidla pro vnitřní trh: certifikační služby by měly být volně dostupné i za hranicemi. Systémy by ve skutečnosti neměly vytvářet překážky obchodování na vnitřním trhu;
- pravidla pro hospodářskou soutěž;
- předpisy týkající se informování spotřebitele a označování. Vědí spotřebitelé, co se skrývá za tvrzeními na etiketě?
- zvláštní právní předpisy pro oblast, na kterou se vztahuje systém certifikace.

Komise se nedomnívá, že jsou v zásadě zapotřebí další právní předpisy, které by se konkrétně týkaly systémů certifikace k těmto otázkám, ale mohlo by se zvážit vypracování souboru pokynů. Tyto pokyny by mohly být vlastníkům systémů nápomocny při vytváření a zdokonalování systémů.

Otázka 16:

Mohly by pokyny EU postačovat ke koherentnějšímu rozvoji systémů certifikace? Jaká kritéria by měla být zařazena do takové příručky nebo pokynů?

8.3. Snížení zátěže a nákladů

Hlavní náklady na zapojení se do systémů certifikace je možno rozdělit na dvě skupiny, „přímé“ a „nepřímé“. K přímým nákladům patří členské příspěvky, kontrola třetí strany a certifikace. Nepřímé náklady jsou spojeny s dodržováním norem systému certifikace (investiční náklady na modernizaci zařízení) a návratnými náklady na produkci.

Potřeba zapojit se do více systémů představuje zejména pro menší producenty značnou zátěž (finanční i administrativní). Pokud se zemědělec do konkrétního systému nezařadí, může to pro jeho produkt znamenat vyloučení z některých odbytišť.

Certifikační a kontrolní požadavky vztahující se na soukromé systémy je třeba doplnit do oficiálních kontrolních požadavků.

Otázka 17:

Jak je možné snížit administrativní náklady a zátěž spojené s účastí v jednom nebo několika systémech certifikace?

8.4. Mezinárodní rozměr

V mezinárodním obchodě mohou systémy certifikace sloužit k propagaci produktů určité jakosti a k jejich uvádění na trh. Vzhledem k tomu, že většina stávajících systémů patří soukromým vlastníkům – zemědělcům/producentům, potravinářskému odvětví nebo maloobchodníkům – může Evropská komise zasahovat jen minimálně.

Pro zemědělce v rozvojových zemích, kteří dodávají své produkty na trh EU, jsou soukromé systémy certifikace jednak výdajem a jednak příležitostí. Zemědělci mohou mít s dodržováním stanovených požadavků problémy. Pokud však vyhoví certifikaci v rámci systému, který používá některý z maloobchodníků v EU, mohou se při prodeji svých produktů v EU ocitnout v lepší pozici.

V souvislosti s dobrými životními podmínkami zvířat by mohly extenzivní podmínek hospodaření zejména v rozvojových zemích představovat důležitou příležitost pro rozvoj obchodu s výrobky šetrnými k životním podmínkám zvířat, neboť certifikace způsobu produkce by mohla spotřebitelům v EU skýtat příslušné záruky ohledně podmínek hospodaření.

Otázka 18:

Jakým způsobem mohou být využity soukromé systémy certifikace v zájmu posílení vývozu z EU a podpory evropských jakostních produktů na vývozních trzích?

Jak může EU usnadnit přístup na trh producentům z rozvojových zemí, kteří musí vyhovět soukromým systémům certifikace, aby mohli dodávat své produkty konkrétním maloobchodníkům?

ZÁVĚR

To bylo obecné shrnutí politiky týkající se jakosti zemědělských produktů. Cílem zelené knihy je vyvolat diskuzi a získat písemné příspěvky. Proto žádáme o odpověď všechny zúčastněné strany a subjekty. V souladu se sdělením Komise o „zlepšování právní úpravy“ by měl být rozvoj politiky co nejvíce transparentní a potřebné kroky by měly být podniknuty až po důkladném vyslechnutí zúčastněných stran.

Zelená kniha je proto prvním krokem na cestě k vytvoření politiky. Pro Komisi budou připomínky respondentů základem pro vypracování dokumentu, v němž uvede alternativy politiky, sdělení, s jehož zveřejněním se v současnosti počítá v květnu 2009. Úspěch této zelené knihy (konzultací) závisí na ochotě široké škály zúčastněných subjektů podělit se v tomto důležitém veřejném procesu o jejich názory, analýzy a myšlenky, případně je vysvětlit.

Komise příspěvky zveřejní a vyhodnotí a v odpovědi na ně zveřejní své závěry.

Otázka 19:

Prosíme respondenty, aby uvedli veškeré další problémy týkající se politiky jakosti zemědělských produktů, které zde nebyly zmíněny.